

A NEMZETI ALAPTANTERV KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAI

Kaposi József

OKTATÁSKUTATÓ ÉS FEJLESZTŐ INTÉZET

2011. október

Alapelvek

Az oktatás közfeladat:

- ◉ a közszolgálati garanciát a tanítás tartalmában is érvényesíteni szükséges.

A NAT szimbolikus dokumentum:

- ◉ tartalma üzenetértékű a nemzedékek közötti kapcsolat szempontjából,
- ◉ a fejlesztők mellett a laikusokhoz is szól,
- ◉ elvonatkoztatási szintje, alapja az egységességnek és differenciálásnak.

A tantervi szabályozás szintjei

Kormányrendelet

NAT

Min.rend.

KT

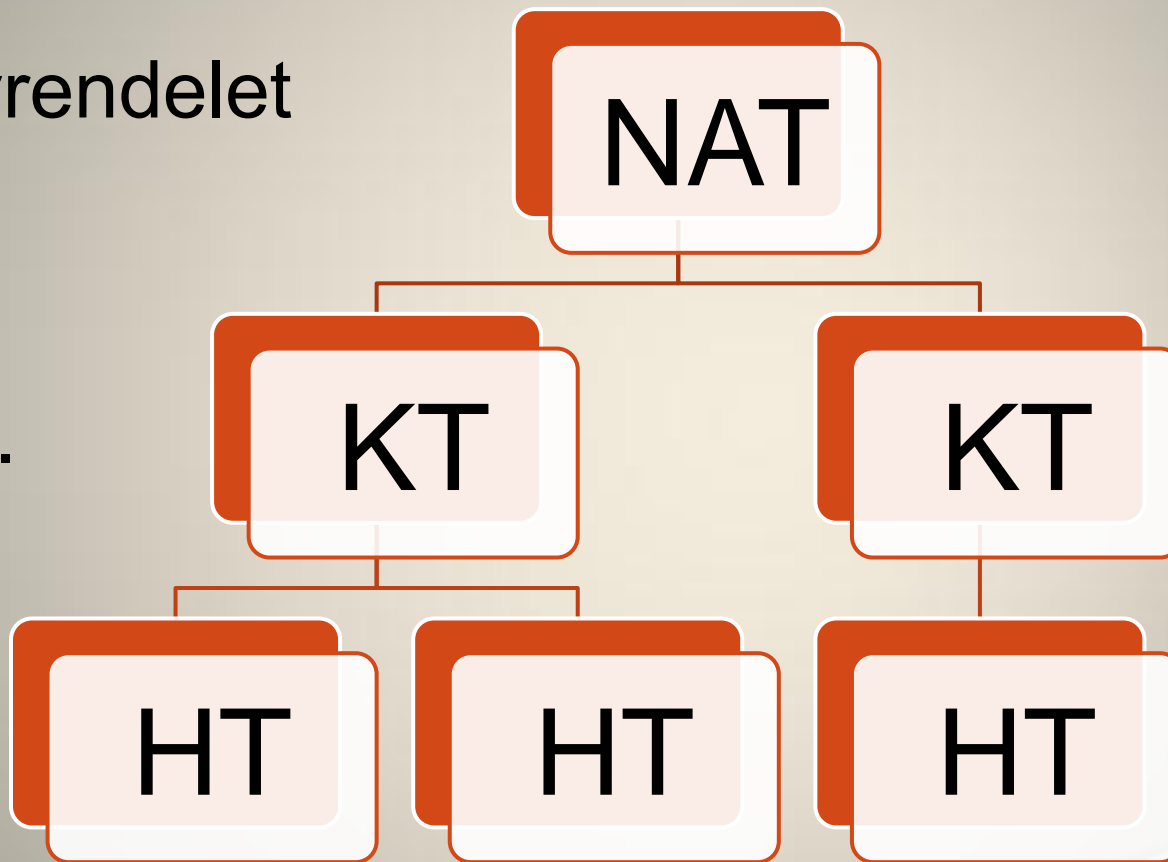
KT

Helyi

HT

HT

HT

NAT meghatározása az új törvény tervezetében

„Az iskolai nevelés-oktatás tartalmi egységét, az iskolák közötti átjárhatóságot a Nemzeti alaptanterv biztosítja, amely meghatározza az elsajátítandó **műveltség tartalmat**, valamint kötelező rendelkezéseket állapíthat meg az oktatásszervezés körében, így különösen a tanulók heti és napi terhelésének korlátozására.”

A NAT-munkálatok főbb elemei

- **A NAT küldetésének újradefiniálása**
 - A nevelés és az értékek hangsúlyozása
- **A kiemelt fejlesztési területek és a kulcskompetenciák kiegészítése**
 - A társadalmi szolidaritás megerősítése
- **Új tantárgyközi ismeretkörök beépítése**
 - A tantárgyközi tudás és képességterületek fejlesztése
- **A közműveltség értelmezése, műveltségtartalmak megjelenítése**
 - Az ismeretek, képességek, attitűdök egységének megteremtése

Hangsúlyosabb kiemelt fejlesztési területek

- Természettudományos és technikai nevelés
- Fenntarthatóságra nevelés
- Családi életre nevelés
- Munkára nevelés
- Közösségi életre és közösségi tevékenységekre nevelés

Hangsúlyos tantárgyközi elemek

(mely műveltségi területen jelenik meg kiemelten)

- **Egészségtudatosság**
(Testnevelés és sport, Életvitel és gyakorlat, Ember és természet)
- **Környezettudatosság**
(Ember és természet, Földünk – környezetünk, Életvitel és gyakorlat)
- **Erkölcsei tudatosság**
(Ember és társadalom, Ember és természet)
- **Jogi és állampolgári tudatosság**
(Ember és társadalom)
- **Gazdasági és pénzügyi tudatosság**
(Ember és társadalom, Földünk – környezetünk, Életvitel és gyakorlat, Matematika)
- **Média és médiumtudatosság**
(Művészetek, Informatika, Magyar nyelv és irodalom)
- **Önismeret, társas kapcsolati kultúra**
(Testnevelés és sport, Életvitel és gyakorlat, Magyar nyelv és irodalom)
- **Fogyasztóvédelem**
(Életvitel és gyakorlat, Informatika)

Közműveltségi tartalmak

- Három iskolai szakaszban:
 - 1-4. 5-8. 9-12. évfolyamok (táblázat v. folyó szöveg)
- Témakijelölés és feldolgozási szempont meghatározása
 - „Az ókori Egyiptom anyagi, szellemi kultúrája”
- Tantárgyanként eltérő módon és struktúrában
 - Pl. 5 népdal, vagy csak a szerző neve (Juhász Gyula) jelenik meg vagy konkrét mű (Kölcsey Ferenc: Himnusz)

Műveltségi területek közös kiemelt céljai

- a médiumok alkotó használata;
- az informatika alkalmazása;
- a tevékenykedtetés (cselekvő részvétel) (kísérlet, megfigyelés) középpontba állítása;
- az aktív részvétel, öntevékenység és a kreativitás biztosítása;
- a szociális kompetenciák sokirányú fejlesztése;
- a közösségi élethez, a munka világába való belépéshez szükséges képességek és ismeretek;
- az egészséges életmód kialakítása;

Műveltségi területek

általános jellemzői

- ◉ kiemelten foglalkoznak az információk gyűjtésével és kritikai értelmezésével;
- ◉ az egyes iskolai fokozatokon ismétlődő szempontok szerint spirálisan bővülő ismereteket tartalmaznak;
- ◉ nem lezárt rendszerként jelennek meg;
- ◉ nem a tanórai feldolgozás sorrendjét és szintezését jelenítik meg;
- ◉ hangsúlyozzák a tudás örömének, a beleélésnek, a személyes véleményalkotásnak és a társas tanulás különböző formáinak tanulásban betöltött fontos szerepét;

Magyar nyelv és irodalom

Kiemelt célok:

- ◉ az olvasás iránti pozitív attitűd kialakítása;
- ◉ az olvasási, szövegértési stratégiák megismerése és eszközszintű használata;
- ◉ képessé tenni a tanulókat arra, hogy íróként olvassanak és olvasóként írjanak;

Kiemelt feladat:

- ◉ az emberi kapcsolatok alakításához kapcsolódó képességek fejlesztése;

Jellemzők

- irodalomismeret és - értés nem lehetséges a művek ismerete nélkül;
- a 20. századi magyar irodalom több, meghatározó irodalmi vonulatát nevesíti;
- a kortárs irodalom jelentősebb arányban van jelen;
- a nemzeti kánon részét képező alapvető művek könyv nélküli tudása minden képzési szinten követelmény;

Közműveltségi tartalom

5-8. évfolyam

epika:

- magyar népmesék, népballadák, műmesék, más népek meséi; mondák, mitológiai történetek, bibliai történetek; Arany János: *Toldi*, *A walesi bárdok* és még egy ballada; Fazekas Mihály: *Lúdas Matyi*; Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*; Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai* vagy más regénye; Karinthy Frigyes: *Tanár úr kérem* (részletek); Kosztolányi Dezső két-három novellája; Mikszáth Kálmán két-három műve; Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*; Móricz Zsigmond két műve, Örkény István egy-két novellája, Petőfi Sándor: *János vitéz*;
- egy XX. századi magyar ifjúsági regény és egy-két regényrészlet (pl. Csukás István, Fekete István, Gion Nándor, Lázár Ervin, Mándy Iván, Móra Ferenc, Szabó Magda, Tamási Áron műveiből);
- két-három magyar kortárs szépprózai alkotás;
- egy-két ifjúsági regény és egy-két regényrészlet a világirodalomból;

Közműveltségi tartalom

5-8. évfolyam

líra

- Ady Endre három műve; Arany János: *Családi kör*; Babits Mihály egy-két műve, Balassi Bálint egy műve, Csokonai Vitéz Mihály: *A Reményhez* és még egy műve; Illyés Gyula egy műve, Janus Pannonius: *Pannónia dicsérete*; József Attila három műve, Juhász Gyula egy-két műve, Kosztolányi Dezső két műve, Kölcsey Ferenc: *Himnusz*, *Huszt*, Petőfi Sándor: *Nemzeti dal*, *Az Alföld* és még három műve; Radnóti Miklós két műve, Szabó Lőrinc két műve, Tóth Árpád egy-két műve, Vörösmarty Mihály: *Szózat* és még egy-két műve; Weöres Sándor két műve
- öt magyar kortárs lírai alkotás;

a dráma és a színház világa

- egy komédia és egy tragédia; dialogikus szövegek, jelenetek, drámajáték;

Idegen nyelv

Kiemelt célok:

- ⦿ a megkövetelt nyelvi szintek nemzetközi standardokhoz igazított meghatározása;
- ⦿ a nyelvtanulási stratégiák kialakítása;
- ⦿ a kommunikatív kompetencia fejlesztése;
- ⦿ a célnyelvi műveltség és az interkulturális kompetencia fejlesztése;
- ⦿ a nevelési és tantárgy-integrációs lehetőségek kihasználása;

Feltételek

- 4.évfolyamtól a tankötelezettség végéig kell idegen nyelvet tanulni (hamarabb is elkezdhető);
- az általános iskolában minden diáknak legalább egy élő idegen nyelv kötelező;
- gimnáziumokban, ill. olyan szakközépiskolákban, ahol a feltételek adottak, két idegen nyelv kötelező;
- igények és lehetőségek alapján szabadon történik a nyelvválasztás;

Elérendő szintek

Elérendő szintek normál és emelt képzés esetén:

Normál képzés	4. évf.	8. évf.	12. évf.
Első idegen nyelv	Nem megkötött	A2	B1
Második idegen nyelv			A2

Emelt szintű képzés	4. évf.	8. évf.	10.évf	12. évf.
Első idegen nyelv	Nem megkötött	A2-B1	B1-B2	B2-C1
Második idegen nyelv		A1	A2	B1-B2

Matematika

Kiemelt célok:

- ⦿ a logikus gondolkodás fokozatos fejlesztése;
- ⦿ a problémafelvetésének, pontos megfogalmazásának és a modellalkotás folyamatának segítése;
- ⦿ a műveltségterület összehangolása más tudományterületekkel;

Tervezet kialakításának fő koncepciója:

- ⦿ a tananyagtartalomban jelentős hangsúlyeltolódások legyenek;

1-4. évfolyam

- Fejben történő műveletvégzés;
- Egyszerűbb mértékegység átváltások;
- A mindennapi életben előforduló problémák;
- Geometriában az alkotó gondolkodás fejlesztése;

Minden ismeretközlés tevékenységbe ágyazottan!

5-8. és 9-12. évfolyam

5-8. évfolyam

- készségek megerősítése, stabil alapok lerakása;

9-12. évfolyam

- hétköznapi matematikája;
- matematikai modell;
- algoritmus, kiszámíthatóság;

Nagy hangsúly legyen a szövegértés és a lényegkiemelés képességének erősítésén!

Ember és társadalom

Kiemelt célok:

- ⦿ a műveltségterület tantárgyai és a tantárgyközi elemek közötti kapcsolat erősítése;
- ⦿ a narratív megismerési mód alkalmazása;
- ⦿ a történeti gondolkodásmód kialakítása;
- ⦿ kollektív identitásképzés;
- ⦿ problémamegoldó gondolkodás fejlesztése (az ehhez szükséges kognitív és affektív feltételek megteremtése);

Közműveltségi tartalmak

(Történelem)

- 1-4. évfolyamon a helyi és mikro-történelem jelenik meg (személyes, családi történelem, valamint a magyar történelem jelentős eseményeinek, szereplőinek, megismerésén);
- az 5-8. évfolyamon a történelmi személyiségeket és történeteket állítja középpontba;
- a 9-12. évfolyamon a forrásfeldolgozás, a tevékenykedtetés és az elemzőkészség fejlesztése áll a fókuszban;

Hosszmetszeti és visszatérő témák

(Történelem)

5-8. évfolyamon:

- család és lakóhely;
- betegségek, járványok;
- hétköznapiak, ünnepek;
- öltözködés, divat;
- gyermekek nevelése és oktatása;
- békék, háborúk és hadviselés;
- közlekedés, úthálózat, hírközlés;
- nők és férfiak életmódja;
- erőforrások, termelési kultúrák;
- szegények gazdagok világa;
- környezet, környezet-átalakítás;
- falvak és városok;
- felfedezők és feltalálók.

9-12. évfolyamon a fentiek a következőkkel egészülnek ki:

- államformák és államszervezet;
- birodalmak;
- hatalommegosztás formái, szintjei;
- reform – kompromisszum;
- vallások, vallásújítók;
- korok, korstílusok;
- politikai és katonai szövetségek;
- földrajzi környezet szerepe;
- kisebbség-többség;
- eszmék, ideológiák;
- világkép ;
- a sajtó, a tömegtájékoztatás és a propaganda.

Témakörök

(Történelem)

1. Az őskor és az ókori Kelet
2. Az antikvitás
3. A középkori Európa
4. A magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába
5. A világ és Európa a kora újkorban
6. Magyarország a XVII-XVIII. században
7. Forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon
8. A nemzetállamok kora
9. Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében
10. Hazánk és a nagyvilág a XX. század második felében
11. A globalizálódó világ és Magyarország

6. téma felosztása

5-8. évfolyam

9-12. évfolyam

6. Magyarország a XVII-XVIII. században

1. Végvári küzdelmek.
2. Bocskai István és a hajdúk.
3. Az Erdélyi Fejedelemség virágkora Bethlen Gábor idején.
4. Zrínyi Miklós a hadvezér.
5. Rákóczi-szabadságharc személyiségei, célkitűzései.
6. Magyarország újjáépítése a Habsburg Birodalomban. Nemzetiségi viszonyok.

1. Küzdelmek, hétköznapok, kultúra a három részre szakadt Magyarországon.
2. A török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc.
3. Népesedési, társadalmi és gazdasági változások.
4. A Magyar Királyság a XVIII. századi Habsburg Birodalomban, a felvilágosult abszolutizmus.

Ember és természet

Kiemelt célok:

- a műveltségterületen belüli tantárgyak közötti összefüggések érvényesítése - integrált szemlélet;
- új, egységes szerkezet kiépítése;
- a műveltségterület kapcsolódása a természetes és mesterséges környezethez, a műszaki fejlődéshez és a fenntarthatósághoz;
- a tevékenykedtetés (cselekvő részvétel, kísérlet, megfigyelés) középpontba állítását;
- mindennapi élethez kapcsolódó tartalmakat közvetítése;
- a tanulókat motiválása a természettudományi tantárgyakra épülő továbbtanulásra, pályaválasztásra.

Integrált szemlélet

Műveltségi területhez kapcsolódó tantárgyak ugyanazon hét tudásterület alapján szerveződnek:

- *Tudomány, technika, kultúra;*
- *Anyag, energia, információ;*
- *Rendszere;*
- *Felépítés és működés kapcsolata;*
- *Állandóság és változás;*
- *Az ember megismerése és egészsége;*
- *Környezet és fenntarthatóság.*

Ezek biztosítják a természettudományosan vizsgálható problémák felismeréséhez és megoldásához szükséges gondolkodásmódot, természettudományos műveltséget.

Tevékenykedtető, cselekvő szerep

Szükségszerű a:

- tudományos igényű ismeretszerzés gyakorlása, az aktív tanulás lehetőségének biztosítása;
- a kísérletek, vizsgálatok, és projektmunkák minimális számának előírása;
- az elsősegélynyújtás és alapfokú újraélesztés gyakorlatának elsajátítása.

Példa: Fejlesztési feladat (7-8. évfolyam)

- Legalább két-két, a témakörökkel kapcsolatos fizikai, kémiai és biológiai kísérlet vagy vizsgálat önálló elvégzése.
- Legalább négy-négy, a témakörökkel kapcsolatos fizikai, kémia és biológia, a tanórán bemutatott kísérlet vagy vizsgálat jegyzőkönyvének elkészítése.

Földünk és környezetünk

Kiemelt célok:

- a természetföldrajzi-ökológiai és a társadalomföldrajzi elemek egyensúlyának megteremtése;
- kapcsolat az Ember és természetben és az Ember és társadalom műveltségterületekkel;
- a legfontosabb területek azonosítása (hon- és népismeret, európai és regionális tudat, környezeti nevelés, felkészülés a felnőtt lét szerepeire);
- az egyes témákhoz kapcsolódó fogalmi kör fokozatos bővítése, rendszerszemlélet;

Tematikai egységek

1. A tér és ábrázolása
2. Az idő
3. A természeti környezet és jelenségei
4. A társadalmi-gazdasági tér szerveződése és folyamatai
5. A földrajzi tér regionális szerveződése
6. Globális kihívások

Művészetek

Kiemelt célok:

- az önkifejezés segítése, tehetséggondozás és közösségépítés;
- az aktív részvétel, öntevékenység, kreativitás elősegítése;
- a zenei és vizuális képességek szinergikus hatásainak felhasználása;
- a dráma és média integratív elemeinek figyelembevétele,
- a képzelőerő, az érzelmi intelligencia és alkotókészség fejlesztése;
- a műveltségterület tantárgyai közötti összefüggések érvényesítése;
- a műveltségterület-közi jelleg érvényesítése (pl. a tánc kapcsolata a testneveléssel);

Alapelvek és célok

1-4. évfolyam

- elsődleges a tantárgyköziség;
- cél az örömszerzés és a játékos tevékenység, mely a képességek és a személyiség fokozatos fejlesztésében játszik szerepet;

5-8. évfolyam

- figyelemösszpontosítás, különféle művészi kifejezőeszközök tudatos használata, ötletesség, hitelesség, kreativitás, humorérzék;
- a műalkotással való találkozás élményének megélése, az alkotó és befogadó tevékenység tudatosítása és folyamatos gyakorlása;

Közműveltségi elemek

(5-8. évfolyam – Dráma és tánc)

Befogadás, értelmezés:

Dráma:

- különböző kultúrák mítoszai, mondák, egyes klasszikus irodalmi alkotások; színház- és drámatörténeti ismeretek iránti érdeklődés felkeltése; színházi előadás megtekintése, és beszélgetés a látottakról.

Mozgás és tánc:

- alapvető táncművészetek illetve kísérő zenéjük azonosítása, a megismert táncstílusok, táncrendek és mozgás- vagy mozgásszínházi formák megkülönböztetése; ismerkedés a táncvilággal, a naptári ünnepekhez kapcsolódó (helyi) népszokásokkal; hagyományismeret.

Informatika

Kiemelt célok:

- az informatikai műveltségi tartalmak ne korlátozódjanak csak az informatika tantárgyra;
- a tantárgyi keretben elsajátított kompetenciák felhasználhatók legyenek valamennyi műveltségterületen;
- kapcsolatot létesítsen a nem-konvencionális tanulási technikákkal és a médiaismerettel;
- foglalja magába az informatika műveltségterület a könyvtár- és könyvtárhasználati ismereteket is;

Alapelvek és célok

1-4. évfolyam

- alapvető fontosságú a tapasztalatszerzéssel, a megfigyeléssel megérlelt fogalmak rendszerezése, a hétköznapi életben és az iskolában használt informatikai eszközök és az azokkal megoldható feladatok megismerése;

5-8. évfolyam

- az alkalmazói ismeretek, dokumentumszerkesztési készségek fejlesztése;
- belső igényt és ehhez tartozó készséget kell kialakítani a számítógépes produktumok esztétikus és etikus megalkotására;

Közműveltségi elemek

Információkeresés, információközlési rendszerek:

- Az információhiány és a keresőkérdés, a keresés folyamata.
- Helyi könyvtári és a korosztálynak szóló elterjedt adatbázisok.
- Közlésre szánt szöveges és képi információval kapcsolatos elvárások, kiválasztási szempontok.
- Nyomtatásra és webes publikálásra szánt dokumentumok, rendszerek.

Életvitel és gyakorlati ismeretek

Kiemelt célok:

- a gyakorlati tudás megteremtése, megerősítése (ismeret és alkalmazás);
- problémakezelő és döntésképeség, valamint a kreativitás fejlesztése;
- felelősség kérdésének feldolgozása (egyéni és csoportos felelősség);
- környezettudatosság;

Új tartalmi elemek 1.

- konkrét problémahelyzetek, életszerű megoldások;
- komplexitás;
- munkaerőkölcs, pénzkereső munkára való felkészítés;
- önkéntes munka;
- teljes körű (testi, lelki, szellemi) egészségfejlesztés;
- családi életre nevelés;
- közösségi élet, közéletiség;
- társas kapcsolatok fejlesztése, konfliktuskezelés;
- tapasztalati tanulás, interaktív technikák;

Új tartalmi elemek 2.

- ◉ alkalmazkodás az életpálya során változó feltételekhez;
- ◉ kert, háztáji, hobbiállatok, dísznövényekkel bővült a háztartáskultúra;
- ◉ pénzügyi ismeretek;
- ◉ egészségügyi ellátórendszer igénybevétele;
- ◉ otthoni betegápolás;
- ◉ bűnmegelőzéssel bővült a biztonságkultúra;
- ◉ szociokultúra;
- ◉ életpálya-alakítás;

Testnevelés és sport

Kiemelt célok:

- figyelem a testi, lelki, szellemi képességek és készségek egymásra hatására, a tehetséggondozásra;
- az állóképesség, a csapatjátékokban erősödő együttműködési képesség (fair play szellem) fejlesztése;
- a szocializáció és a szabálykövető magatartás megerősítése;
- az egészséges életmód kialakítása;
- a cselekvő, mozgásos életvitel megismertetése;
- a saját felelősség felismertetése az egészség életmód kialakításában és megerősítésében;

Alapelvek és célok

1-4. évfolyam

- a természetes mozgáskészségek játékos fejlesztésére, illetve azok változatos és tudatos alkalmazása;
- kitüntetett szerepet kap a biomechanikailag helyes testtartás;

5-8. évfolyam

- fejleszti a funkcionális mozgásokat és a sportágspecifikus mozdulatokat;
- a nevelés során kialakul a tanulóban a teljes körű személyes önismeret, a testi, lelki és szellemi képességek és lehetőségek reális meghatározása;

Közműveltségi elemek

(5-8. évfolyam)

Sportágspecifikus elemek:

- torna jellegű feladatmegoldások;
- például gimnasztikai mozgássorok, talaj- és szertorna, RG, aerobik, gúla, gumiasztal;
- atlétikai jellegű feladatmegoldások: gyaloglás, futások, ugrások, dobások;
- sportjáték-előkészítő technikai-taktikai feladatmegoldások;
- például asztalitenisz, floorball, kézilabda, korfball, kosárlabda, labdarúgás, röplabda, tenisz, tollaslabda;

Két változat

A verzió meghatározó/központi elemei:

- mozgás-centrikusság;
- Személyiségfejlesztés;
- teljes körű iskolai egészség fejlesztés;

B verzió meghatározó/központi elemei:

- fittség-edzettség;
- mozgás-centrikusság;
- sportági előkészítést;

A kerettanterv és az új köznevelési törvény

„A Nat-ban foglaltak érvényesülését az oktatásért felelős miniszter által rendeletben kiadott kerettantervek biztosítják.

Az egyes iskolatípusokban és oktatási szakaszokban a kerettantervek tartalmazzák a nevelés és oktatás céljait, a tantárgyi rendszert, az egyes tantárgyak témaköreit, tartalmát, a tantárgyak évfolyamonkénti vagy kétévfolyamonkénti követelményeit, továbbá a tantárgyközi tudás- és képességterületek fejlesztésének feladatait, és meghatározzák a követelmények teljesítéséhez rendelkezésre álló kötelező, valamint az ajánlott időkeretet.”

Tervezett kerettantervi csomagok

- 1-4. évfolyam;
- 5-8. évfolyam;
- 8 osztályos gimnázium;
- 6 osztályos gimnázium;
- 4 osztályos gimnázium;
- Szakközépiskola;
- Szakiskola (közismereti és szakképzési program);
- Nemzetiségi iskolák;
- Két tanítási nyelvű iskolák;
- Speciális nevelési igényű tantervek;

Általános célok összefoglalása

- a kompetenciafejlesztési elvárások és tartalmak összhangba kerüljenek a közműveltségi tartalmakkal;
- a fejlesztés és az ismeretátadás komplex és kiegyensúlyozott folyamatban valósulhasson meg;
- hangsúlyosabb szerepet kapjanak a gyakorlatorientált tevékenységek, az életviteli kompetenciák (egészségre nevelés, testmozgás, pénzügyi, gazdálkodási, vállalkozási ismeretek);
- az új ismeretkörök, tartalmak kereszttantervi „szálként” hassák a pedagógia tartalmakat;

Összegzés

- Létezik egy közösnek tekinthető műveltség, mely az iskolai tudás tartószerkezete.
- A tantárgyakon belüli és közötti tartalmi összefüggések is mintázatba rendeződhetnek.
- Az ismeretközvetítés és a képesség-tehetségfejlesztés feladatát nem lehet kettéválasztani.
- A műveltségtartalmak szimbolikus és nemegyszer átélhető üzeneteket tartalmaznak.